

e provanszi paraszt eszéhez mért képtelen kontraszt.
Ugyan, igyon! Lassan letelik a nyár. Maradjunk
itt még néhány órát

a karos kosarával hajnaltól hajladozó mediterrán
lány párálló ingvállán. Ha nem, hát nem.
Valaha én is elleneztem,

hogy a levendulát (melynek illóolajával magát
királlyá kenik, ha megéri) túl e mezőn, hűlt lepedőn,
rojtos párnacihán, mi több,

a csipkeszegésű szemfödőn hosszan szimatolják.
Legjobban magamon csodálkozom, hogy
éppen ezt teszem.

Arles, 2013. augusztus 30.

Szilasi László

A NYOLCADIK GYERMEK

A kisebbik öcsém 1971. december 27-én született. Az élet változékony volta miatt ő ma újra a szüleinkkel él. Részben ez az oka annak, hogy a családommal évek óta erre a napra időzítjük a karácsonyi látogatást: két legyet ütünk egy csapásra.

A fűtetlen, utcai szobában ülünk az anyámmal. Régen ez volt a szobám, pontosabban: a szobának ez az ablakok felőli harmada, szekrény, ágy, íróasztal volt az én helyem, de ennek lassan már az emlékéit is elmossa az idő. Mi eljöttünk otthonról, a szüleink megöregedtek és elszegényedtek. Az évek alatt lassan hozzászórtam az új helyzetéhez, segítetek nekik, amiben tudok, de beláttam, hogy alapvetően nem tudok rajtuk segíteni. A kényszerűen hazatért öcsém a szomszéd szobában lakik. Amióta összeomlott a vidéki birodalma, néha munkanélküli, néha közmunkás, néha meg dolgozik néhány évet, hónapot. Alapvetően jól tartja magát, nekem biztosan nem menne ennyire, de az a mocsok, ami most nála fogad, megrendít. Kopott szivacsok a földön, szellőzetlen ágyneműk, értéktelen tárgyak, rendtelenség, piszok. Mintha mégiscsak elfogyott volna az önbecsülés.

Anyámmal a régi időkről beszélgetünk. Arról, hogyan viselkedtek a nagyszüleim, amikor tőlünk is elvitték a zsidókat. Nem beszéltek róla. Ritkán és nagyon keveset. Nem beszéltek.

De azért gondoltak néha rá, szerinted? – kérdezte az anyám.

Annyi mindenről hallgatnak az emberek – válaszoltam kitérőleg.

Azért feleltem kitérőleg, mert abban a pillanatban olyan nagyon azért én magam sem akartam újra felszaggatni a múltat. Előző este a keresztyám, ez a kemény, magát racionális lénynek gondoló, az érzelmeitől szinte teljesen elidegenedett, idős asszony azon sírt, arról panaszkodott, hogy őt bő hatvan évvel ezelőtt valójában egyáltalán nem szerették a szülei. A fiukat szerették. A fiát minden szülői szereteti. Ő azonban beragadt a nővére meg a húga közé, nem jutott neki semmi a szülői szeretetből. Amikor az apja az ötvenes évek elején végre hazajött a fogságból, csak az új gyereket, az ő kisöccsét becézte, akit nem is látott még, őt észre se vette.

Nem jó hallgatni. Előbb-utóbb felrobbansz tőle. A végére mégiscsak felrobbansz, és elrontod a visszafojthatatlan bajoddal mindenki karácsonyát. Nem akartam itt is ezt. De úgy gondoltam, hogy igen, néha azért gondoltak, igenis, gondoltak. Épp azért kellett olyan nagyon hallgatniuk. Próbálták agyonhallgatni. Nem tudták elfelejteni. A csendjük volt az emlékezésük.

Anyám azonban hamar szétverte ezt az elhallgatott, kompakt, szűk kis gondolatmenetet. Arról a késő tavaszi, kora nyári délutánról beszélt, amikor az ő leendő anyósa hallgatásán is megpattant a burok, amikor az ő eljegyzésük első heteibe bekéredzkedett erőszakosan az, amire akkor immár évtizedek óta próbált nem gondolni az ő jövőendő családja.

Mielőtt 1960 augusztusának végén összeházasodtak volna, apám és anyám évekig jártak együtt. Felnőttként a Darida-féle tánciskolában ismerkedtek meg, de emlékeztek egymásra a tanyáról, gyerekkorukból, a bombázások idejéből. Akkor már mindketten dolgoztak, lett pénz saját városi házra, nem volt kétséges a kimenetel. Apám anyja közvetlenül az eljegyzési ebéd után betegedett meg. Egyenesen anyám szüleinek Pozsonyi utcai házából vitték a kórházba. Az orvosok nem sok reményt fűztek a felépüléséhez.

A néni aligha éli túl, hogy a legkisebb fia is elmegy végül a városba, nagyon sajnálom, fiatalember – ezt mondták.

Én töpörödött kis nénikének ismertem a nagyanyámat. Mindig mosolygó, tevékeny öregasszony volt, az apám hazakényszerült bátyjával kint élt a régi tanyájukon, egész a rendszerváltásig. Soha nem emelte fel a hangját, de a hét felnőtt gyereke rezzenetlen, érzelmes tiszteletből számomra is világos volt, hogy élete korábbi, lezárult, számomra ismeretlen korszakaiban nagy dolgokat vihetett végbe ez a kicsi, vidám asszony. Ülnek a szekéren a nagyapámmal, előttük két hatalmas nóniusz, a nagyanyám ölében a kisfiú az apám, mögöttük a legidősebb lány: a szülők egy jókora, középparaszti birtokot műveltek, megélték, gyarapodtak, megalapozottan és józanul tervezhették birtokuk és gyermekeik jövőjét.

Amikor az anyám 1958-ban megismerte őket, mindennek persze már régen vége volt. A nagyapám belebolondult abba, hogy a háború után három évvel újra elvitték a lovait, s hogy az udvarára úgy járnak ki és be ismeretlen emberek a hatalmas gépeikkel, mintha otthon volnának. Belépett a csoportba, mert nem akarta megveretni magát, a következő húsz évben pedig a kemencesutban várta pipázva a halált. A nagyanyám önbecsülése megmaradt. Csak akkor omlott össze, amikor a legkisebb fia távozásával végérvényesen értelmetlenné váltak a maradék birodalom összetartására irányuló magányos, megfeszített igyekezetei. Odaadta a pénzt a nászáéknak a fiatalok új házára, aztán azonnal bevonult a kórházba, hogy ne a férje pipafüstjében kelljen végleg elpusztulnia.

Anyám története ebbe a korszakba vezetett el, a kései virágkor kezdetéhez. Az apám anyja ugyanis, mindenki számára teljesen váratlanul, három hét alatt tünetmentesen

meggyógyult. Az orvosok nem tudták benn tartani a kórházban, nyolc ökörrrel sem lehetett volna, összesen annyit tudtak elérni nála, hogy az osztályról ne egyenesen a tanyára menjen, lábadozzon előtte legalább néhány hetet a nővére kertés, városi házában; ezt végül megígérte nekik. 1960 júniusának elején ott látogatta rendszeresen az anyám, mindennap, estefelé, amikor munka után hazafelé tartott a Mezőgéptől a Pozsonyi utcába, az első saját biciklijén.

A ház a város legelegánsabb részén, az Élővíz-csatornán túli, régi úri negyedben állt. A hatalmas telken, a sok zöld között szinte megbújt a hosszú, parasztpolgári épület, a régi gazdagság csendben és fortélyosan megőrzött maradéka. A nagyanyám azt csinálta, amit máskor szinte sohasem szokott: pihent. A nővéreék kivettek neki egy nyugágyat a kertbe, a diófa alá, onnan nézegette ezt az újszerű világot, ott telepedhetett mellé az anyám, egy nyikorgó, fonott, kerti székre.

Anyám szerint jövendő anyósa akkor már újra nagyon jól nézett ki. Meggyógyult, mostak, főztek rá, erőre kapott, szerették, volt végre ideje saját magára is, képes volt vele kezdeni valami értelmeset, és hát mindent összevetve alig múlt akkor hatvan, csak Békésben öregasszony. De az anyám szerint a nyugodt, mély derűje, az új, állandó mosolya mögött volt akkor a szemében, zöldesbarna szeme volt, mint vénségére az apámnak, volt abban a szemben egy mély, fekete fény, különös, sötét szalag, ami arról árulkodott, ő, mindennek ellenére, még most sem bizonyos benne teljesen, hogy nem fog meghalni. A jövőjére nézve most is világosak voltak a tervei. Ki fogja ápolni a férjét, el fogja kísérni a halálig, aztán minden erejével, nagymamaként segíti tovább a gyerekeit, jöhetnek hozzá a tanyára az unokák bármikor, nem lesz szüksége segítségre, nem okoz gondot, megél egyedül. A múltjában azonban van néhány dolog, amely még nyomasztja.

A nagyanyám okos asszony volt, tudta ezt magáról. És különös módon azt is tudta, hogy okosabb a lányainál, szembenézett ezzel a ténnyel. Így viszont tulajdonképpen nem volt kivel beszélgetnie. Az egyetlen barátnőjét, a zsidó szatócs feleségét elvitték 1944-ben, azóta csak a lányai maradtak neki a beszélgetéshez. Fel nőttek, elmentek, saját családjuk lett, egyébként sem várhatott tőlük sokat, nem lett volna haszna belőle, ha őszinte velük. A férfiakat meg sohasem terhelte effélékkel. Ott van nekik a munka. Elég az. Kapóra jött neki az anyám. Végül neki mondta el, milyen is volt az, amikor ő, kerek ötven évvel ezelőtt, tizenkét évesen, az anyja halála után, egyedül maradt az apjával meg a hat kisebb testvérével.

Apám anyjának az anyja a nyolcadik gyermek születésébe halt bele. Megszülte a gyereket, a nemére már senki sem emlékszik, és aztán csendben, ahogyan a legnagyobbik lánya szerint mindig is élt, vett az anya néhány mélyebb lélegzetet, és meghalt a néhány perces, öreg arcú kisbabája mellett. Kint élt a család a város határában, ott, bár később az akkori ifjú pár ugyanarra a helyre új épületet emelt magának, ahol a nagyanyám később az egész életét leélte. Tél volt, 1910-et írtak. Az anyák elvesztése majdnem olyan mindennapos volt arrafelé akkoriban, mint a csecsemőhalál. Helyt kellett állni a kialakult helyzetben, ennyi volt a feladat.

A gazdaság majdnem akkora volt, mint amekkorát a nagyanyám vitt később a férjével. Ötven hold, ameddig a szem ellátott, tulajdonként vagy bérletbe mind az övék volt, egészen a vasúti töltésig. Ekkora földterület már eltartotta a családot, de arra nem volt elég, hogy komolyabb gépesítést hajthassanak végre, vagy állandó béreseket fizessenek: a munkák java részét az özvegy férfi többnyire alkalmi napszámosok segítségével, de nemritkán egyedül végezte. Udvarlásra, ismerkedésre nem jutott ideje. Néhány

évvel később, a világháború közepén újra megházasodott, kedves, energikus, vidám asszony volt a mostoha, de egészen addig, apja esküvőjéig és saját eljegyzéséig a legidősebb lány vezette a tanyai háztartást.

Az iskola nem volt messze. Őt, talán hat kilométert ha kellett gyalogolniuk a dűlő-utakon, és a széles tornácon már várta is őket cigarettázva a tanár úr. Nagyanyámnak azonban ekkor végleg abba kellett hagynia a tanulást. Elfogadta az otthoni feladatokat panasz vagy kérdés nélkül, és immár önállóan hajtotta végre mindazt, amit az anyja mellett addig megtanult. Anyám emlékei szerint a nagyanyám hetente négy kenyeret süített akkoriban a kemencében a családjának. Főzött, mosott, takarított, rendben tartotta a gyermekek ruházatát, és hozzáadta a családi gépezethez azt a nélkülözhetetlen varázslatot, ami elengedhetetlen az örömnappokhoz. Amikor eljöttek a jeles dátumok, és ők fölkerelkedtek az apjukkal, hogy a Nagytemplomban együtt ünnepelhessenek az övéikkel, a városba vezető hosszú úton néha, ő legalábbis így érezte, próbálta úgy látni, majdnem olyan volt a testvérei hangulata, mint amikor még élt az anyjuk.

Női kiségitő személyzetre a pontosan kiszámított pénzükből végképp nem tellett volna. Az apja egyke volt, végeredményben ennek a ténynek köszönhetően viszonylagos jómódjukat, bár az ő családjának két kisiút, az ő bátyjait is el kellett veszítenie, és már nem is igazán fiatal korukban, ahhoz, hogy ne morzsálódjon szét a generációk által összegyűjtött vagyon. Az elhalt asszonynak pedig voltak ugyan testvérei, de azok messzire házasodtak, a megye különböző, távoli sarkaiba, volt saját családjuk és velük gondjuk elég. Nem akadtak tehát segítőkészes rokon asszonyok ezen az ágon sem. És akkor éppen a szomszédságban sem akadt gyermekágyas asszony, aki a tejével táplálhatta volna a kisdedet. Legalább egy szoptatós dajkát meg kellett volna tehát fizetniük ahhoz, hogy a frissen született kisgyermek életben maradjon. Nem telt arra sem.

Nem, fiam, erre nekünk nem telik – az apja az első pillanatban világosan megmondta.

Kiemelték a gyermeket az anyja mellől, elhelyezték gondosan a bölcsőben, betakarították. Aztán kihívták az orvost. A doktor úr régi ismerőse volt a családnak, bár a gyermekek születését a sima arcú jaminai bábaasszony vezette le, a betegségekkel mindig hozzá fordult a család. Megállapította a halál bekövetkeztét, kiállította a szükséges hivatalos okmányokat, megbeszélte a részleteket az özvegyen maradt férjjel. Aztán a gazda távozott a szobából. Beküldte a legnagyobbik lányt.

A doktor leültette nagyanyámat a hencserre. Elmagyarázta a helyzetet a copfos gyereklánynak. Egyszerű szavaival, ésszerű gondolatmenetével teljesen világossá tette számára, hogy ő ezt a feladatot minden jó szándéka ellenére sem fogja tudni megoldani. Nem tud neki segíteni. Ez nem lehetséges. A háztartást elviheti a hátán, az is a dolga, most, hogy az édesanyjuk meghalt, de ezt a gyermeket nem fogja tudni életben tartani. A nagyanyám tejből áztatott kenyérbeleket emlegetett, puha túllt, amibe az ázott falatot belecsavarják, cucli, majd ő mindennap megcsócsálja neki, de aztán az orvos masszív hallgatására lassan ő is elhallgatott. Hallgatták csendben a gyermek sírását meg a falióra ketyegését. Nem érzeltek, nem voltak az a fajta, de az orvos a megbeszélés alatt mindvégig simogatta nagyanyám gömbölyű kis fejét.

Nagyon meleg van itt nálatok, lányom. Takarjad ki azt a szegény gyermeket, még a végén kiizzad, meghűl. És ne tegyetek többet a tűzre, reggelig éppen elég lesz – ennyit mondott neki búcsúzóul az orvos.

Megkapta a pénzét, tisztelettel kikísérték, kézfogással és részvétnyilvánítással búcsúzott a gazdától. Visszaszállt a szánra, betelepedett a melegített téglái meg a pokrócai

közé, vakkantott valamit a kocsisnak, indultak. Kikanyarodtak a szilvafák közül. A doktor úr cigarettájának picinyke, vörös parazsa egészen a szomszéd tanyáig világított az éjszakában. Ott aztán kihunyt. Ők visszamentek a tanyába, az apa elment aludni az istállóba, ahogy szokott, a lánya pedig végrehajtotta az orvos utasításait.

Másnap reggel a kihűlt szobában újra becsavarta a kis testet a pólyába, és visszafektette az anyja mellé az ágyba. Együtt ravatalozták fel, közösen siratták meg, ugyanabba a koporsóba fektették őket. Nem maradt életben, az orvos egy kicsit rásegített. Amikor beszámolója végére ért, zárásul így fogalmazott. A nagyanyám azt kérte az anyámtól, menjen el a temetőbe, ő nem látogatja a sírt, vigyen ki helyette két csokor virágot. Anyám eleget tett leendő anyósa kérésének. Azt mondta, az anya nevét és az évszámokat megtalálta a kövön, de a gyermekekre semmi sem utalt. Nem jutott idő a keresztelőre, neki nem volt neve.

A nagyanyám megélte a rendszerváltást. Felfogta, mi történik, értette, hogy újra visszatérnek a földek, nem is alacsony aranykorona-értéken, de az ő élete akkorra végleg véget ért. Volt még néhány jó éve a városban, a gyermekei tényleg nagyon szerették. Amikor meghalt, nem vettek neki új sírhelyet, megváltották számára, maguknak újabb huszonöt évre a régít. Szép gondolatnak tartották, hogy a gyermek, ahogyan egyszer majd ők is, az édesanyjával nyugodjon. A régi földeket az unokatestvéreim művelik.

Potozky László

TIGRISCSÍKOK

Regényrészlet

Huszonkettedik születésnapomra úgy döntöttem, meglepem magam egy prostituálttal. Nem mintha rászorultam volna, hogy fizessek a szexért, másodéves voltam a pszichológián, több mint hetvenfős évfolyamomon csak négy fiú volt rajtam kívül, és egyikük sem jelentett különösebb konkurenciát számomra. De hiába válogathattam szinte kényemre-kedvemre könnyűvérűbb évfolyamtársnőim között, jó ideje hiányoltam azt a mocskosságot, amit egy hagyományos kufirc, lehetett bármilyen futó és állatias, képtelen volt megadni nekem. Habár az anyáméktól kapott havi apanázsoktól nem repedt szét a bukszám, nem kellett az olcsó, aluljáróbéli lotyókkal beérnem, a lakbéren és a rezsín kívül alig költöttem valamire, általában szárazat ettem és keveset, kocsmázni ritkán jártam, barátaim nem nagyon voltak, egyedül a lakótársaimmal, Mézgával meg Basszerrel ápoltam haverinek nevezhető viszonyt, de legtöbbször őket is eléggé nehezen viseltem el.

Így hát egyedül töltöttem a születésnapomat. Reggel a kelleténél fél órával hamarább ébredtem, anyám csörgetett, hogy felköszöntsön, és ezredszerre is elmesélje harminchat órás vajúdása történetét. Tompa voltam és morcos a kialvatlanságtól, ez kivételesen jól jött, amikor később, kétszer kétórányi fejlődéslelektan és pszichodiagnosztika után még a csoporttársnőim győzködésrohamát is vissza kellett vernem: arra akartak ráven-